Avrupa Komşuluk Politikası'nın Ülkeler Üzerindeki Ekonomik Etkileri

Economic Effects of European Neighborhood Policy on Countries

Ph.D. Candidate Esra Ballı (Çukurova University, Turkey)

Gülçin Güreşçi Pehlivan (Dokuz Eylül University, Turkey)

Abstract

After the fifth enlargement of European Union in 2004 and with the expansion of European Unions borders and new neighbors, it became one of the important policies to provide security, stability and prosperity, and develop relationship between neighborhood countries. Although, enlargement process provide some opportunities to the member states of European Union, it brings about some difficulties. The differences at the life standards, environment, public health, prevention and combating organized crime between European Union and neighbor countries caused to create new policies. European Neighborhood Policy was launched in 2004, and consists of 16 countries, namely: Israel, Jordan, Moldova, Morocco, The Palestinian Authority, Tunisia, Ukraine, Armenia, Azerbaijan, Egypt, Georgia, Lebanon, Algeria, Syria, Libya and Belarus. European Union and the partner country sign the Partnership and Cooperation Agreements or Association Agreements, and then the Agreement Action Plans are mutually adapted. Action Plans include privileged relationship, mutual commitment to common values, democracy and human rights, legal and market economy principles, good governance, sustainable development, energy and transportation policies. Within the framework of European Neighborhood Policy, the main aim is to arrange the relationship between the neighbors of European Union. In this study, economic effects of the European Neighborhood Policy will be examined for the relevant countries.

1 Giriş

AB'nin 2004 yılında Litvanya, Slovenya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Estonya, Letonya, Malta ve Kıbrıs'ın katılımıyla gerçekleşen son genişleme dalgası değişik fırsat ve tehditler içeren bir coğrafya ile karşılaşması, Birliği farklı politika arayışlarına itmiştir. Soğuk Savaş sonrasında AB'nin doğusunda meydana gelen gelişmeler ve özellikle bölge ülkeleri arasında artan iktisadi ve ticari faaliyetler, AB açısından memnuniyet verici olmuştur ancak son genişleme dalgasıyla birlikte yeni negatif etkiler ortaya çıkmaya başlamıştır. Primatarova'ya göre AB ülkeleri ve AB ülkeleri dışında kalan diğer ülkeler arasında yeni bir 'Demir Perde'nin oluşma ihtimali, yakın gelecekte karşılaşılması muhtemel sorunlardan biri olacaktır. 2004 yılında Hollanda'da Dışişleri Bakanı görevini yürüten Bernard Bot, bu durumu şöyle açıklamaktadır: "AB genişlemesi ile oluşan yeni sınırlar ile birlikte sınırın dışında kalan halkların dışlanmışlık hissi ve sınırın dışında kalan insanların gelişmiş yaşam standartlarından uzak olmaları nedeniyle AB'ye yasal olmayan yollardan girmeye çalışmaları sebebiyle oluşacak sınır güvenliği ve göçmen kontrolleri yeni bir Demir Perde yaratmamalıdır. Bunun yanında yeni metaforlar da oluşmuştur: 'Avrupa Kalesi', 'Schengen Duvarı', 'Avrupa ile Büyük Duvar' v.b." (Aktaran Primatarova, 2005). Christopher Hill'e göre genişlemenin AB dış politikasında neden olduğu en önemli sonuç, sınırların ulaştığı boyuttur. AB Komisyonu genişlemeyle beraber sınırın her iki yakasında oluşacak olan farklılıkların nasıl bir problem oluşturacağını sorgulamaya başlamıştır. (Aktaran Sönmez, 2010). Bu söz konusu fırsat ve zorluklara yönelik projeler geliştirilmiş ve bunlar üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda Avrupa Komisyonu'nun dış ilişkilerden sorumlu üyesi Benita Ferrero-Waldner 2004'te başlayan Avrupa Komşuluk Politikası (AKP-European Neighbourhood Policy) ile ilgili yaptıkları çalışmaları 3 Nisan 2004'te açıklamıştır. Ardından 12 Mayıs 2004 tarihinde ise Komşuluk Politikasının temel belgesi niteliğinde olan "Avrupa Komşuluk Politikası Strateji Belgesi" yayımlamıştır. Avrupa Komşuluk Politikası 16 Avrupa komşu ülkesinde siyasi ve ekonomik reformları desteklemektedir.

AB'nin Komşuluk Politikası, AB'nin aday ülke statüsünde olmayan yakın komşuları olan İsrail, Ürdün, Moldavya, Fas, Tunus, Filistin, Ukrayna, Ermenistan, Azerbaycan, Mısır, Gürcistan, Lübnan, Cezayir, Suriye, Libya ve Belarus olmak üzere toplam on altı ülkeyi kapsamaktadır. Söz konusu ülkeler ile Ortaklık Antlaşmaları imzalanmakta, daha sonra da bu antlaşma çerçevesinde Eylem Planları hazırlanmaktadır. Eylem Planları'nın temel unsurları ise ortak değerlere bağlılık, daha etkili siyasi diyalog, ekonomik ve sosyal kalkınma politikası, ticaret ve iç pazar, enerji ve ulaşım, Eylem Planları çerçevesinde ortak değerlere bağlılık ile demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı gibi ortak değerler kastedilmekte ve bu konulardaki ülkelerin bağlılık seviyeleri göz önünde bulundurulmaktadır. Ortak Güvenlik Politikası ile de bağlantılı olarak, daha etkili siyasi diyalogun yaratılması hususu da Eylem Planlarına eklenmiştir. Bu çerçevede, dış politika ve güvenlik konuları kapsamında, özellikle bölgesel ve uluslararası krizlerin önlenmesi, kriz yönetimi ve ortak güvenlik tehditleri gibi konularda anlaşmalar öngörülmektedir. Bir diğer unsur olan ekonomik ve sosyal kalkınma politikası ile ticaret ilişkilerinin yanı sıra, mali ve teknik yardımların artırılmasını içeren ekonomik hususlar yer almaktadır. Bu süreçte elde edilen ekonomik faydalar ise doğrudan ve dolaylı faydalar

olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Tarifelerin ve tarife dışı engellerin kaldırılması ve piyasa bütünleşmesi sağlanması gibi hususlar doğrudan faydalar kapsamına girmektedir. Ekonomik uygulamaların AB'nin ortak politikalarına yaklaştırılması suretiyle bu ülkelerdeki yatırım ortamının iyileştirilmesi ve özel sektörün gelişimi açısından daha saydam ve istikrarlı bir ortam oluşturulması gibi komşu ülkelere daha fazla ekonomik katkı sağlayacak hususlar ise dolaylı faydalar kapsamındadır. Ticaret ve iç pazar konusundaki politikalar, ticaretin serbestleşmesini ve bölgesel bütünleşmeyi sağlayacak çeşitli araçları içermektedir. Bu bağlamda, Dünya Ticaret Örgütüne üyelik Avrupa Komşuluk Politikası kapsamındaki öncelikler arasında yer almaktadır. Enerji temininin güvenliği konusunda komşu ülkelerle ortaklık hayati bir önem taşımaktadır. Zengin petrol ve doğalgaz kaynaklarıyla (Rusya, Hazar Havzası, Orta Doğu ve Kuzey Afrika) çevrelenmiş olan AB, dünyanın en büyük enerji ithalatçısı ve ikinci büyük enerji tüketicisi konumunda bulunmaktadır. Bu nedenle, Eylem Planları enerji konusunda işbirliği ve diyalogu arttırmak üzere somut adımlar içermektedir. Ayrıca, AB ve komşu ülkeler arasındaki ticaret ve turizm faaliyetlerinin artması için daha etkili ve istikrarlı ulaşım sistemlerinin kurulması gerekmektedir.

2 Üyelik Perspektifi Olmayan Avrupa Komşuluk Politikası

AB'nin, neden AKP'ye ihtiyaç duyduğunun sorgulanması son derece önemlidir. Casas-Cortes, vd, (2012)'e göre AKP ile Avrupa'nın çevresinde AB'ye üyelik perspektifi içermeyen fakat komşu ülkelerle ekonomik uyum ve göçmen kontrolü sağlamaya yönelik iki amaç bulunmaktadır. AKP ile ekonomik açıdan refah ve yasal göç akımlarının düzene konulması amaçlanılmaktadır. AKP, AB sınırlarında barışın ve istikrarın sağlanması amacıyla dizayn edilmiştir. AB bu ülkelere AKP çerçevesinde anlaşma yapılan ülkelere karşı bir taraftan 'Avrupa Kalesi' davranışı sergilerken diğer taraftan yasa dışı göçle, uluslararası suçlarla ve insan kaçakçılığıyla mücadele edebilmek için çözüm yolları üretmeye çalışmıştır. Birlik, AB'ye aday ülkelere AB'nin iç pazarına katılma gibi ekonomik kazançlar sağlama sözü vererek ülkelerin ekonomik ve politik sistemlerini AB üyesi ülkelere göre düzenlemelerini sağlayabilmektedir. Böylece aday ülkeler ileride gerçekleştirebilecek tam üyelik nedeniyle, kendi ülkeleri içinde gerekli reformları gerçekleştirmektedirler. Bu noktada göze çarpan ise geçmiş dönemlerde güdülen genişleme politikasının bu sefer gerçekleştirilemeyeceğiydi. Geçmişte, komşulara sunulan tam üyelik şansı bu sefer bulunmamaktadır. Ayrıca söz konusu komşuların gerekli reformları gerçekleştirebilmeleri için ihtiyaç duydukları motivasyon da mevcut değildi. Daha önce bu motivasyon tam üyelik şansı aracılığıyla sağlanmaktaydı (Comelli, 2005).

AKP, dış politik bir araç olarak kullanılarak güvenliğin, AB çevresine yayılmasını amaçlamaktadır. Daha geniş Avrupa, AB dış politikasının önemli bir açılımı haline gelmiştir. Kısacası AKP, AB'nin güvenlik alanındaki rolünü, genişlemenin ötesine taşımak için önemli bir adımdır. Söz konusu politika, çevre ile iyi komşuluk ilişkileri oluşturacak ve genişlemenin tamamlayıcısı olmasının yanı sıra genişleme seçeneğinin yerine de kullanılacaktır. AKP ekonomi ve güvenlik araçlarını kullanan ve iyi yönetimle, hukukun üstünlüğünü çevrede geliştirmeyi amaçlayan bir dış politika sistemi olacaktır. Argümanları, genişlemeyle aynı olmakla beraber daima genişlemenin bir adım gerisinde olacaktır. (Arıkbuka, 2006).

AKP, Kuzey Afrika, Akdeniz, Güney Kafkasya ve Doğu Avrupa ülkelerine finansal ve teknik yardımların yanı sıra Ortak Pazar giriş imkânı sunarken bunun karşılığında bu ülkelerin AB'ne üye ülkelerin ekonomik ve politik yapılarına yapacakları reformlarla benzemelerini istemektedir. Bu özellikleri ile AKP, 1995 yılında oluşturulan Barselona Süreci'nin daha ilerisine gitmektedir. Barselona Süreci, Akdeniz ülkelerine üyelik perspektifi vermeden; teknik yardım, ekonomik ve siyasi reformlarda destekte bulunulması konularını kapsamaktadır. Bu kapsamda 2006 yılı sonunda 9 milyar euro tutarında harcama yapmasına rağmen geri dönüşüm çok az olmuştur. Ayrıca o bölgede ekonomik durgunluk oluşmuş ve politik reformlar gerçekleşmemiştir. Toplumsal trendlerde de radikal İslama doğru kayışlar endişe verici boyutlara ulaşmıştır. Bu sonuçlara benzer şekilde AKP, eğer Doğu Avrupa'daki ve Güney Kafkasya'daki ülkelere hemen hemen Barselona Süreci'nin Güney Akdeniz ülkelerine sunduğu aynı imkanları sunarsa aynı şekilde olumlu olmayan sonuçların alınması tehlikesi ile karşı karşıya olunacaktır (Cottrell, 2005). Bu nedenle AKP oluşturulurken geçmiş deneyimler ve uluslararası mevcut ilişkiler iyi değerlendirilmelidir. Bunun yanı sıra AKP dahilindeki ülkelere uzak gelecekte olsa bile üyelik perspektifinin sunulmaması nedeniyle ülkelerin komşuluk politikası ile yetinip yetinmeyeceği de ayrı bir sorundur. Bu bağlamda, Ukrayna gibi bir gün AB'ye tam üyeliği amaçlayan ülkelerin komşuluk politikasını benimsememeleri ve gerekli önemi vermemeleri de söz konusu olabilecektir. Pardo (2004)'e göre AKP çerçevesinde farklı ülkelere aynı fırsatların sunulup ve her birinden aynı davranışın beklenmesi anlamlı değildir. AKP'de ülkeler arasındaki farklılıklara vurgu yapacak farklı politikalar güdülmelidir. AKP'nin ana amaçlarına ulaşabilmesi için koşullarda ve gerekli zaman hususunda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır Tüm bu unsurlar sağlandıktan sonra ancak AKP'nin başarılı olması beklenebilir.

Avrupa Birliği'nin Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri üzerine dış politika yapımı ile ilgili çalışmalara bakıldığında sıklıkla söz edilen durum AB'nin bu bölgelerde demokrasinin geliştirilmesi yönünde karşılaşmış olduğu başarısızlık ön plana çıkmaktadır. AB'nin bu hususta başarısızlığı farklı bilim adamları tarafından AB'nin kurumsal eksikliği veya AB'nin politikaları gereğince kendi realist ihtiyaçları ve çıkarları doğrultusuna hareket ettiği şeklinde açıklanmaktadır. Bununla birlikte, AB'nin demokrasinin yüceltilmesi konusunda isteğinin

sahici olduğunu ve bu bölge ülkelerdeki rejimler tarafından bu durumun başarısızlığa uğradığı savı dile getirilmektedir. Lübnan'a bakıldığı zaman diğer Arap ülkelerindeki aynı otoriter kurumlara ve karakterlere sahip olmamasının yanı sıra ilke olarak Lübnan yönetiminin de daha yenilikçi olduğu göz önüne alındığında AB'nin stratejisini geliştirmede daha başarılı olması beklenmektedir (Seeberg, 2009). AB – Lübnan Eylem Planı'nda Lübnan'da demokrasinin gelişmesi yönünde AB'nin isteği bulunmakta olmasına rağmen bu başarının elde edilememesinin Seeberg'e göre temel iki nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Lübnan siyasi eliti'nin 1989 yılında imzalanmış olan Taif Anlaşması'nın uygulanması konusunda yaşamış olduğu sıkıntılar, ikinci olarak da Lübnan siyasi eliti'nin sahip olduğu bir taraftan o dönemin Başbakanı Fouad Siniora diğer taraftan muhalefetteki Hizbullah nedeniyle 'iki başlılık' sorunudur.

AKP ile ilgili yapılan başlıca çalışmaların aşağıdaki sonuçlara ulaştıkları görülmektedir: Freyburg, vd, (2011)'nin AKP çerçevesinde yer alan Ürdün, Moldova, Fas ve Ukrayna'nın demokratik yönetim için AB ile olan fonksiyonel sektörel ortaklık koşullarını rekabet, çevre ve göçmen politikası açısından inceledikleri çalışmada, siyasi liberalizasyon, üyelik isteği ve coğrafik olarak ülkelerin konumunun demokratik yönetimi açıklamadığını, demokratik yönetim kurallarının düzenlenmesi, fonksiyonel işbirliğinin kurumsallaşması gibi sektörel şartlar demokratik yönetimi desteklediğini göstermişlerdir. Browning ve Christou (2010)'nin Ukrayna ve Belarus'un AKP üzerinden AB ile olan ilişkileri incelediği çalışmada AKP'nin etkililiğinin AKP çerçevesinde olan ülkenin konumu ve o ülkenin kendileri nerede konumlandığı ve bunun yanında o ülkelerin amaçlarına ulaşmak için uygulayacakları stratejiler olmak üzere iki faktöre bağlı olduğunu ileri sürmektedir. Gavrich vd (2010) AKP-Ukrayna eylem planının etkililiğini ölçmek amacıyla yapmış oldukları çalışmada AKP'nin üç boyutu olan demokrasiyi yüceltme, ekonomik işbirliği, adalet ve içişleri ele alınmıştır. Bu çerçevede bağımsız değişken olarak bu üç değişkenin bağlı olduğu AB'nin taleplerinin içeriği ve açıklığı, teşvik ve ödül, direkt finansal destek, bağlantının düzeyi ve formu ve yerel düzeyde talep ve ödüllere karşı algı ve bağımlı değişken olarak Avrupalılaştırılmış Komşuluk (Neighbourhood Europeanization) kullanılmıştır. Yeni kurumsalcılık yaklaşımın rasyonel seçim ve inşacı bakışı altında yapılan uygulama sonucunda AB ve Ukrayna arasındaki işbirliğinin önceliklerinde, özellikle enerji işbirliği ve yukarıdan aşağıya demokratikleşme konusunda çok önemli uyumsuzluklar olduğu görülmüştür. En iyi ödül üyelikten sonra vizesiz rejim olarak kapsamlı Serbest Ticaret Bölgesi'nin önünde yer almaktadırlar. Yerel algı açısından ise aşağıdan yukarıya demokratikleşme ve ekonomik işbirliği ön plana çıkmaktadır. Analize göre, Ukrayna'da üyelik perspektifinin olmaması sebebiyle oluşan düş kırıklığına rağmen, üyelik sorunu çözümlene kadar daha derin entegrasyon için motive edecek unsur bulunmaktadır.

3 AKP'nin Komşu Ülkelerin Ekonomileri Üzerindeki Etkileri

AKP kapsamındaki ülkelerdeki bazı ekonomik ve sosyal göstergelerin incelenmesi bize bu ülkeler ve AKP sonrası meydana gelen değişiklikler hakkında bilgi vermesi açısından önem arz etmektedir. İnsani Gelişme Endeksi (İGE) ülkelerin gelişmişlik düzeyleri hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. İGE'nin üç temel bileşeni vardır. Bunlar sağlık, eğitim ve hayat standartlarıdır. Bir ülkenin yalnızca kişi başına düşen gelir düzeyine bakılarak o ülkenin gelişmiş bir ülke olduğunu söylemek doğru değildir. Bu değerlendirmeyi yapabilmek için eğitim ve sağlık gibi bazı göstergelere de ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü bir ülke, kişi başına düşen gelir düzeyi açısından ilk sıralarda yer alabilir; ancak, diğer faktörler de hesaplama dahil edildiğinde aslında o ülkenin insani gelişme düzeyinin düşük olduğu görülebilir. Aşağıdaki tabloda AKP kapsamındaki ülkelerin AB ile bu bağlamdaki ilişkilerinin başladığı 2005 yılı ve de verilerin elde edilebildiği en yeni tarih olan 2012 yılı İGE verileri görülmektedir.

Ülke	2005 İGE	2012 İGE
Azerbaycan	-	0.734
Beyaz Rusya	0.730	0.793
Fas	0.558	0.591
Filistin	-	0.670
Gürcistan	0.713	0.745
İsrail	0.885	0.900
Libya	0.746	0.769
Lübnan	0.714	0.745
Mısır	0.625	0.662
Moldavya	0.636	0.660
Suriye	0.618	0.648
Tunus	0.679	0.712
Ukrayna	0.718	0.74
Ürdün	0.684	0.700

Tablo 1: İnsani Gelişme Endeksi (Kaynak: Uluslar arası Para Fonu, Dünya Ekonomik Gelişme Veritabanı)

Bu ülkeler içinde en yüksek İGE'ye sahip olan ülkeler sırasıyla İsrail, Beyaz Rusya ve Libya'dır. En düşük İGE'ye sahip ülkeler ise sırasıyla Fas, Suriye ve Mısır'dır. 2005 yılında dünya ortalaması 0.666 iken 2012 yılında 0.694'tür. AKP kapsamındaki ülkelerin beşinin İGE'si ise hem 2005 yılında hem de 2012 yılında dünya ortalamasının gerisinde kalmıştır. Ancak Tablo 1'deki tüm ülkelerde AKP'nin başladığı 2005 yılından sonra İGE'lerde gözlenen artış, bu ülkelerde hayat standartları anlamında AKP'nin olumlu etkiler doğurduğunu göstermesi açısından önem taşımaktadır.

AKP kapsamında komşu ülkelerle ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla yönelik olarak bu ülkelerde doğrudan yabancı yatırımların AKP öncesi ve sonrası durumlarına bakılması önem taşımaktadır. Uluslararası Para Fonu, Dünya Ekonomik Gelişmişlik Veritabanı verilerine göre AKP kapsamındaki ülkelerde doğrudan yabancı yatırımları 2005 yılından 2012 yılına kadar olan süreçte en çok artan ülkeler sırasıyla Beyaz Rusya, Ermenistan, İsrail, Suriye, Gürcistan, Cezayir ve Libya olmuşken, bazı ülkelerde ise önemli düşüşler görülmüştür. Bu ülkeler ise sırasıyla Mısır, Lübnan, Azerbaycan, Ürdün, Tunus, Moldavya ve Ukrayna'dır. Bu veriler sadece AB ülkelerinden bu ülkelere olan doğrudan yabancı yatırım miktarını göstermemekle beraber, yine de bu ülkelerin AKP kapsamında AB ile olan ilişkilerinin geliştirilmesinin olumlu etkileri sonucu doğrudan yabancı yatırımlarında önemli artışların gerçekleştiği bilinmektedir. Düşüş yaşanan ülkelerde ise güvenlik problemleri, siyasi istikrarsızlıklar ve 2008 dünya ekonomik krizinin olumsuz etkileri söz konusu olmuştur.

AKP'nin komşu ülkeler üzerindeki ekonomik etkilerini görebilmek için komşu ülkelerin AB ülkelerine olan ihracatının 2005 yılından 2010 yılına kadar olan dönemdeki büyüme oranlarını hesaplamak faydalı olacaktır. Aşağıdaki tabloda Uluslararası Para Fonu, Dünya Ekonomik Gelişmişlik Veritabanı verilerine göre bu dönemdeki ilgili ülkelerin AB ülkelerine olan ihracatlarının büyüme oranları hesaplanmıştır.

Ülke	İhracat Büyüme Oranı
Cezayir	2.080716518
Mısır	106.466228
Fas	20.10252168
Tunus	34.14234454
İsrail	34.0852276
Ürdün	32.32776491
Lübnan	238.8326941
Filistin	-19.83388418
Suriye	21.95895109
Beyaz Rusya	95.95487821
Moldavya	57.83297965
Ukrayna	57.79475826
Ermenistan	109.8084066
Azerbaycan	47.00674163
Gürcistan	92.03661419

Tablo 2: İhracat Büyüme Oranları

Ülke	İthalat Büyüme Oranı
Cezayir	70.87406099
Mısır	222.5853683
Fas	47.79027168
Tunus	38.52757546
İsrail	53.5648437
Ürdün	16.15452153
Lübnan	60.9249749
Filistin	36.44942963
Suriye	261.8616063
Beyaz Rusya	95.95487821
Moldavya	57.83297965
Ukrayna	57.79475826
Ermenistan	109.8084066
Azerbaycan	47.00674163
Gürcistan	92.03661419

Tablo 3: İthalat Büyüme Oranları

Tablo 2'deki ihracat büyüme oranlarına bakıldığında AKP kapsamındaki ülkelerin Komşuluk Politikasının başladığı 2005 yılından sonraki dönemde AB ülkelerine olan ihracatlarında önemli ölçüde artış gözlemlenmiştir.

Bu ülkelerden sadece Filistin'in AB ülkelerine ihracatında yüzde 19'luk bir düşüş söz konusudur. Bu veriler AKP'nin komşu ülkelerin ekonomileri üzerindeki olumlu etkilerini göstermesi açısından çok önemlidir. 2005 yılı sonrası komşu ülkelerin AB ülkelerine ihracatı artış göstermiştir. Bu artış AB ülkeleri ile ticari ilişkileri geliştirmesi açısından önemli etkiler doğurmuştur. Aşağıdaki tabloda ise komşu ülkelerin AB ülkelerine olan ithalat büyüme oranları görülmektedir.

Tablo 2 ve 3 karşılaştırıldığında sadece Ürdün ve Lübnan'da ithalat artışının ihracat artışından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum tüm komşu ülkelerin AB ülkelerinden ithalatının arttığını ancak bu artışın Ürdün ve Lübnan'da ihracat artışının gerisinde kaldığını göstermektedir. Buna göre bu iki ülkenin AB ülkeleri ile dış ticareti pozitif etki doğurmakta, yani ülkelere giren yabancı para miktarını arttırmaktadır. Bu iki tablodan da görüldüğü gibi AKP'nin etkisiyle AB ülkeleri ve komşu ülkeler arasındaki dış ticaret önemli ölçüde artmıştır.

AKP Ortak Ülke	Sözleşme İlişisinin başladığı tarih	AKP Ülke Raporu	AKP Eylem Planı	AB Tarafından Benimsenmesi	Ortak Ülke Tarafından Benimsenmesi
Azerbaycan	Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması-1999	Mart 2005	2006 Sonbahar	13.11.2006	14.11.2006
Beyaz Rusya	--	--	--	--	--
Cezayir	Ortaklık Anlaşması- Eylül 2005	--	--	--	--
Ermenistan	Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması-1999	Mart 2005	2006 Sonbahar	13.11.2006	14.11.2006
Fas	Ortaklık Anlaşması- Mart 2000	Mayıs 2004	2004 sonu	21.02.2005	27.07.2005
Filistin	Ara Dönem Ortaklık Anlaşması-Temmuz 1997	Mayıs 2004	2004 sonu	21.02.2005	04.05.2005
Gürcistan	Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması-1999	Mart 2005	2006 Sonbahar	13.11.2006	14.11.2006
İsrail	Ortaklık Anlaşması-Haziran 2000	Mayıs 2004	2004 sonu	21.2.2005	11.04.1005
Libya	--	--	--	--	--
Lübnan	Ortaklık Anlaşması-Nisan 2006	Mart 2005	2006 Sonbahar	17.10.2006	Askıda
Mısır	Ortaklık Anlaşması-Haziran 2004	Mart 2005	2006 Sonbahar (büyük çoğunlukla)	--	--
Moldavya	Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması Temmuz-1998	Mayıs 2004	2004 sonu	21.02.2005	22.02.2005
Suriye	--	--	--	--	--
Tunus	Ortaklık Anlaşması-Mart 1998	Mayıs 2004	2004 sonu	21.02.2005	04.07.2005
Ukrayna	Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması-Mart 1998	Mayıs 2004	2004 sonu	21.02.2005	21.02.2005
Ürdün	Ortaklık Anlaşması-Mayıs 2002	Mayıs 2004	2004 sonu	21.02.2005	11.01.2005 02.06.2005

Tablo 4: Avrupa Komşuluk Politikası Eylem Planlarında Mevcut Durum

4 Sonuç

AB'nin genişleyen sınırları çerçevesinde komşularla ilişkileri geliştirebilmek amacıyla oluşturmuş olduğu Komşuluk Politikası yeni bir dış politika aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Genişlemeye birlikte sınırların iki yakasında kalan ülkeler arasındaki hayat standartları arasındaki farklılıklar, ekonomik açıdan geri kalmışlık, demokrasi, insan haklarının gelişimi gibi faktörlerdeki eşitsizlikler, yasal olmayan yollarla göç, insan kaçakçılığı, organize suçlar olarak AB içerisinde problem yaratabilmektedir.

AKP'nin başarı şansı AB'ye üye olan ülkelerin siyasi durumu ile Komşuluk politikasına dahil olan ülkelerin yapısal, ekonomik ve sosyal faktörlere bağlıdır. Farklı rejimlere sahip ülkelerde Komşuluk Politikası farklı algılanmakta ve AB'nin tehdit algısı ile komşuluk ilişkileri içerisinde bulunan ülkenin tehdit algısı farklı

olabilmektedir. Bu durumda Avrupa Komşuluk Politikası çerçevesinde ülkelerle yürütülen politikaların ülke gerçeklerini yansıtan, ülke ihtiyaçlarına cevap verebilen, iki taraflı bir plan etrafında hazırlanması Komşuluk Politikası'nın başarıya ulaşabilmesi açısından önem arz etmektedir.

AKP'ye getirilen eleştirilerin başında AB'ye tam üyelik perspektifi olmadan Komşuluk Politikası anlaşmaları yapılan ülkelerin gerekli reformları gerçekleştirme hususunda yeterli motivasyona sahip olmayacakları yönündedir. Doğu Avrupa genişlemesinde o ülkelerde reformların gerçekleştirilmesinde AB'ye tam üyelik perspektifi itici güç olmuştur. Bunun yanı sıra AKP dahilindeki ülkelerin diğer ülkelerle aynı koşullar altında komşuluk politikasına tabi olmak istememesi sorunu da önemli bir problem olmaktadır. Bazı ülkelerin ilerde tam üyelik beklentileri olduğu gibi diğer ülkelerin böyle bir talebi olmayabilmektedir.

AKP'nin komşu ülkelerin ekonomileri üzerindeki etkilerine bakıldığında önemli sonuçlar görülmüştür. Önemli bir gelişmişlik göstergesi olan İGE verilerine göre komşu ülkelerde antlaşmaların yürürlüğe girdiği 2005 yılından 2012 yılına kadar olan süreçte bu ülkelerin İGE'lerinin yükseldiği görülmektedir. Bu da gerek kişi başına düşen gelir gerekse de eğitim ve sağlık alanlarında bu ülkelerde iyi yönde gelişmelerin yaşandığını göstermektedir. Aynı şekilde bu dönemde komşu ülkelerin bir çoğunda doğrudan yabancı yatırımlar artmış; AB ülkeleri ile olan ihracat ve ithalat düzeyleri yüksek oranlarda gerçekleşmiştir. Bu da göstermektedir ki AKP, komşu ülkeler ile AB ülkelerinin ekonomik ilişkilerini geliştirmekte ve bu ülkeleri hem ekonomik alanda hem de yaşam kalitesi bağlamında daha yüksek bir seviyeye gitmektedir.

Kaynakça

- Aliboni, R. 2005. "The Geopolitical Implications of the European Neighbourhood Policy". European Foreign Affairs Review. 10(1), pp.1-16.
- Arıkbuka M. 2006. "Avrupa Birliği'nin Son Genişlemesinin Birlik Dış Politikası'na Etkileri" Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Toplulukları Anabilim Dalı
- Bot, B. 2004. "Great Game or European Fair Play? The European Union and the World in the 21th Century". Speech at the European Studies Centre, St Antony's College, University of Oxford. http://www.sant.ox.ac.uk/esc/docs/Bernard_Bot.pdf (Erişim tarihi: 05.03.2013)
- Browning, C.S. and Christou, G. 2010. "The constitutive power of outsiders: The European Neighbourhood Policy and The Eastern Dimension", Political Geography ,29, pp. 109-118
- Casas-Cortes, M., Cobarrubias, S. and Pickles, J. 2012. "Re-bordering The Neighbourhood: Europe's Emerging Geographies of Non-accession Integration", European Urban and Regional Studies, 20(1), pp. 37– 58
- Comelli, M. 2004. "The Challenges of the European Neighbourhood Policy". The International Spectator. 39(3), pp. 97-110
- Cottrell, R. 2005. "Survey: Meet the Neighbour". The Economist. <http://www.economist.com/node/4100576> (Erişim tarihi:06.03.2013)
- Gawrich, A., Melnykovska, I. And Schweickert, R. 2010. " Neighbourhood Europeanization through ENP: The Case of Ukraine", JCMS, 48 (5), pp. 1209–1235
- Freyburg, T., Lavenex, S., Schimmelfennig, F., Skripka, T. and Wetzel, A. 2011. "Democracy Promotion through Functional Cooperation? The case of the European Neighbourhood Policy", Democratization, 18:4, pp. 1026-1054
- Pardo, S. 2004. "Europe of Many Circles: European Neighbourhood Policy". Geopolitics. 9(3), pp. 731-737.
- Primatarova, A. 2005. "In Search of Two Distinct Tracks for Non-EU Europe and the European Neighbourhood", in Nicolas Hayez et al. (eds), Enlarged EU-Enlarged Neighbourhood: Perspectives of the European Neighbourhood Policy, Bern: Peter Lang, pp. 19-47.
- Seeberg, P. 2009. "The EU as a Realist Actor in Normative Clothes: EU Democracy Promotion in Lebanon and the European Neighbourhood Policy". Democratization. 16 (1), pp. 81 -99.
- Senyücel, S., Güner S., Faath, S. and Matters, H. 2006. "Factors and Perceptions Influencing the Implementation of the European Neighbourhood Policy in Selected Southern Mediterranean Partner Countries". http://www.euromesco.net/euromesco/images/49_eng.pdf (Erişim tarihi:05.03.2013)
- Smith, K. (2005). "The Outsiders: the European Neighbourhood Policy". International Affairs. 81, pp. 757-773.
- Sönmez, S. 2010. "Avrupa Birliği'nin Komşu Bölgelere Yönelik Siyasi Açılımı: Avrupa Komşuluk Politikası". Mustafa Kemal Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 7 (14), pp.113-122
- T.C. Ekonomi Bakanlığı (2013). www.ekonomi.gov.tr. (Erişim tarihi:05.03.2013).
- Tocci, N. (2005). "Does ENP Respond to the EU's Post Enlargement Challenges?". The International Spectator. 15(1), pp. 21-32.